

רק על ידי חיי תורה מלאים יכול העם היהודי להגיע אל רמתו היהודית והמוסרית הראויה, הניגודים: המצב הרוחני הירוד של העם היהודי בתקופת השופטים, לעומת המצב הרוחני הנעלה של העם בימי מייסדי שושלת מלכות בית דוד.

הרב משה יעקב קנר – קטעים מתוך מאמר

מגילת רות וחג השבועות

רבות כבר נאמר ונכתב על הקשר שבין מגילת רות לחג השבועות. חז"ל ובעקבותיהם מספר רב של ספרי דרוש וחסידות גילו לנו כל מיני רמזים והקשרים שונים המחברים בין מגילת רות ליום מתן תורה.

מורי הדורות הצביעו על מה שניתן ללמוד ממגילת רות, שחיי צער הם המפתח העיקרי בכדי לזכות לתורה, כמו גם מדת החסד, שמגילה זו מוקפת בה מבית ומחוץ. כך גם מצאנו בספרים המקשרים בין מתן תורה לקבלת עול מצוות של רות המואביה, או על שגב הענין של קירוב רחוקים. היו גם שמצאו את הקשר העונתי, ימי קציר שעורים בהם התרחש הסיפור העיקרי במגילת רות, ובתקופה זו של השנה גם חל חג השבועות. מובן מאליו שרבים הצביעו על יום פטירתו של דוד המלך שחל בחג השבועות ועל לידתו הנזכרת בסוף המגילה. במחשבת החסידות הדגישו את הנקודה המאלפת של מגילת רות, בה אנו רואים איך שקניני היהדות הופכים להיות תורה ממש, ספר קדוש בין כ"ד ספרי התנ"ך. כך נמשכים בספרותינו התורנית עוד כל מיני חוטים עדינים המקשרים בין הנושאים של מגילת רות עם חג השבועות.

אבל כאשר נעמיק בהתבוננות גם בין השורות של מגילת רות, תתגלה לפנינו עובדה חשובה נוספת, שגם היא קשורה בקשר איתן עם קבלת התורה. **מתוך הנושאים של מגילת רות עולות ומצטיירות לפנינו שתי תמונות: האחת איך נראים החיים של העם היהודי כשהם מחוברים אל שמירת התורה והמצוות, והשניה, כמה חבל, גם ההיפך, דהיינו איך נראים פניו של דור שהזניח ופרק מעליו את עול התורה והמצוות.** את שתי התמונות הללו ניתן לראות באופן ברור ביותר בשלבים השונים של מגילת רות, אבל בעיקר אנו מתוודעים אליהן לאחר התבוננות במהלך חיי היום יום של העם היהודי ב"ימי שפוט השופטים" מחד, ולעומת זאת, מאידך גיסא, הניגוד הקיצוני בהתנהגותם האצילה והמיוחדת של בועז ורות, הנהגה יהודית אמיתית שהגיעה לרום פיסגתה בחייו של דוד מלך ישראל.

ולכן כל כך מתאים לנו לקרוא את מגילת רות בזמן של קבלת התורה, לאחר שמגילת רות היא עדות מוכחת לכך, שכאשר ה"עול תורה" קיים, גם החיים של העם היהודי כמו ערכי המוסר שלו, מתעלים ומתרוממים. וחלילה להיפך גם כן. מגילת רות מלבד היותה "מגילה של חסד" היא גם עדות חיה לאמיתותה של הסיסמה הנצחית אותה טבע רבי סעדיה גאון: "אין אומתינו אומה אלא בתורתה". . .

הזמנים הקריטיים של העם היהודי

"ויהי בימי שפוט השופטים" מילים אלו, בהם פותחת מגילת רות, מוקפים בעננים אפורים כבדים ובאירת נכאים וקדרות מעציבה. חז"ל לימדונו (מגילה י') ש"כל מקום" בכתבי הקודש – "שנאמר" ויהי בימי" אינו אלא לשון צער "ויהי בימי שפוט השופטים" - הוה רעב" עוד מצאנו בחז"ל שלא רק רעב של לחם היה באותם ימים – ולכן נכפלה בפסוק זה פעמיים תיבה "ויהי" ו"ויהי בימי שפוט השופטים" ויהי רעב בארץ" אחד לרעבון של תורה, ואחד לרעבון ללחם, (מדרש רות זוטא פ"א). תקופת השופטים היתה תקופה של שממה רוחנית נוראית, לאחר שערכי התורה ומצוותיה הוזנחו מאוד על ידי העם, עד שחז"ל החתימו את הדור הזה בחותם מאוד מביש: "דור שאין התורה מצויה בו" – עוד מצאנו בחז"ל (בבא בתרא ט"ו) שתיארו את אותו הדור כ"דור שכולו הבל", וברשי הטובים לא היו כלום" ... בקיצור מצב רוחני מדכא ביותר.

בתקופת "שפוט השופטים" השתלטה אדישות על העם ועל מנהיגיו. חלק מהשופטים מנהיגי העם הזניחו את חובתם להדריך וללמד את ההמונים אורחות חיים, ובלשונם של חז"ל ש"היה להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם, ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל יום אחד לירושלים, וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ובשתיים ובשלוש... כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולן שברא מסוף העולם ועד סופו, והם לא עשו כן...!"

במשך התקופה של "שפוט השופטים" היו גם חלק ממנהיגי העם שצדקותם שלהם עצמם היתה מוטלת בספק גדול... וכפי שחז"ל דרשו: "ויהי בימי שפוט השופטים, מקולקלים... והיה פתחון פה לנשפט להוכיח את מוכיחו, שאם אמר לו השופט "טול קיסם מבין שיניך" הסתלק ופרוש מעבירה קטנה שבידך, יכול זה לומר לו: "טול קורה מבין עיניך – פרוש מעבירה חמורה שבידך... ואם אמר לו השופט "כספך היה לסיגים" השיב לו הנשפט "סבאך מהול במים" (בבא בתרא)

העם העביר ביקורת חריפה על השופטים, על המעשים הלא טובים שלהם בעצמם, כך איבדו השופטים את כל סמכות המשפט שלהם על העם. כי באמת, אלה פנים כבר יכול להיות לו לדור כזה, כאשר ההנהגה שלו מושחתת... כאשר המוכיחים עצמם נושאים על גבם מטען כבד של ההיפך מצדק?... .

אמנם רבינו ה"חנתם ספר" צ"ל (בחידושו למסכת בבא בתרא) מסגיר על השופטים שלא יתכן לומר שהשופטים עצמם חטאו, והוא ראייה: "הרי עתניאל בן קנז ובוועז ועלי הכהן ושמואל הנביא ביניהם, ואפי' יפתח וגדעון אנשי אשכולות היו, וחלילה שרוח ה' נוססה בעוברי עבירה", אבל בכל זאת הוא מצא פגם לא קטן בהנהגת השופטים את העם ש"לא השגיחו על ישראל בהשגחה הראויה", וכך מתבארים על פי דבריו של ה"חנתם סופר" דברי הנשפט אל השופט: "טול קורה מבין עיניך" שהשופטים "הם עיני העדה והמשגיחים והצופים" והיה עליהם להשגיח יותר טוב על מעשי העם, ותחת זאת הם היו כעין "צדיק בפרוה" (א צדיק אין פעלץ), ובלשונם של החת"ס "והמה היו מצדיקי נפשם ולא מצדיקי רבים... ואמר "קורה" לשון "מקרה", שהיתה השגחתם במקרה לא בעצם, ועל כן לא היה דורם יפה, וזה פירוש "דור שכולו הבל".

עצלה תפיל תרדמה - העם שכח את מנהיגו

הרפיון הרוחני של העם לא אחז בו ביום אחד, תחילתו היתה מיד לאחר הסתלקותו של יהושע בן נון. כך למדנו מפי חז"ל במדרש, בתחילת מגילת רות (רות רבה פתיחתא ב') "עצלה תפיל תרדמה" (משלי יט, ט"ו) - על ידי שנתעצלו ישראל לעשות גמול חסד ליהושע... באותה שעה נחלקה ארץ ישראל, והיתה חלוקה חביבה עליהם יותר מדאי, והיו ישראל עוסקין במלאכתן, זה עוסק בשדהו זה עוסק בכרמו זה עוסק בזיתו... "ונפש רמיה תרעב" (שם) - על שהיו מרמין להקב"ה מהם עובדי עבודת כוכבים לכך הרעיבו הקב"ה מרוח הקודש דכתיב (שמואל א' ג', א') ודבר ה' היה יקר בימים ההם"

בשעת פטירתו של רבן של בני ישראל, יהושע בן נון, התעצלו נוחלי הארץ לקחת חלק בהלוייתו ובהספדו של מורם ורבים, הם אפילו לא התאספו לחלוק לו את הכבוד הראוי לו. העבודה ושפע התבואה בשדה, ותנובת הגפנים בכרם שטטשו את הזכרון שלהם, הגשמיות שהם היו משופעים ממנה גרמה להם שלא להעריך כראוי את ה"איש אשר רוח בו"... הם פשוט שכחו מהרבי שלהם מאותו רועה נאמן שהעביר אותם את הירדן בדרך ניסית, שהנהיג בגבורה את מלחמות כנען, ובו זמנית גם טרח באבהיות רחימאית בכדי להוריש ולהושיב את כל אחד מהם בנחלתו בארץ המובטחת.

כמה עצוב להיזכר שדווקא בגלל היותם עסוקים בשדה ובכרם, הם שכחו את מי שבמשך כל אותן י"ד שנים של "ירושה ושיבה" טרח ויגע כה רבות בכדי להנחיל להם את אותה חלקת אדמה עצמה! זכרו של המנהיג שהתקין להם את התקנות הברוכות של ישוב הארץ (ראה בבא קמא פ"א) של מי שאף הדריך אותם איך לסמן את הגבולות בין השדות בכדי למנוע מריבות והסגות גבול נמחק כליל מזכרונם. הם פשוט שכחו את הרבי שלהם ואת כל הטובות שעשה עמהם... זו היתה תחילת דרכה של הירידה הרוחנית של העם, עד שהתדרדרות אחזה בהם בכל תחומי היהדות... ספרי המוסר אכן מדגישים את העובדה, שמדת הכרת הטוב לבני אדם קשורה בקשר בל ינתק בהכרת הטוב לבורא עולם, והא בהא תליא!

"עצלה תפיל תרדמה" העצלות הראשונה שלהם בהספדו של יהושע – גרמה להם ליפול בתרדמה עמוקה. עד שהתקיים בהם גם סיפא דקרא "ונפש רמיה תרעב" הם התחילו לרמות את עצמם. מבחוץ עוד היתה נראית עליהם החיצוניות היהודית, אבל מבפנים כבר היה הכל רקוב... הכל כבר הריח עם עבודה זרה... וממילא "ודבר ה' היה יקר בימים ההם" הדיבור האלוקי, רוח הקודש, הפכו בהדרגה להיות נדירים ביותר בקרב העם היהודי.

מצבו הירוד של העם נרמז בתחילת מגילת רות – היה זה דור שכבר הספיק להתדרדר עד האדמה, להשליט את החומריות על הרוח, לפירוד, לאי הגינות ולצרות עין בין יהודים, ועד לשכחת התורה בכלל. ה"גננים" – אלו השופטים, הזניחו את השדות

והכרמים שהיו תחת אחריותם, וממילא הם התחילו להצמיח קוצים ודרדרים של עבודה זרה, חיים מרוחקים מתורה – "דור שכולו הבל"... לאחר שהמנהיגים נרדמו של משמרתם, שקע הדור בעקבותם בתרדמה עמוקה של הבל' הזמן. אוי! "עצלה תפיל"... בשעתו, בזמנים של שובע, שכח העם היהודי את מנהיגו – את יהושע בן נון, ומדה כנגד מדה, בשנים של רעב ומחסור שכח המנהיג – אלימלך, את העם. . .

במה החיה בועז נפשו לאחר יום שרב בשדה?

את הקץ למצבו הירוד של העם ואת התהפכותו לטובה אנו פוגשים במשעולי הדרכים השלווים והשקטים של מגילת רות – "כי פקד ה' את עמו" (רות א' ו') בבוא עליהם עת צרה התעוררו היהודים לשוב בתשובה, הם הקיצו מתרדמתם החומרית, ומתוך מצוקתם הם שבו אל דת האמת והחלו להתייבב על דרך טובה. מי שהראה להם את הדרך העולה בית אל היה המנהיג החדש, בועז, נכדו של נחשון בן עמינדב. בשעתו היה נחשון בן עמינדב זה שהראה לכל העם היוצא ממצרים דוגמא אישית של מסירות נפש לאמונה בה', כעת היה נכדו בועז לממשיך המסורת של הסב הנחשוני, ובאמצעות אורחות חייו הפרטיים היה להם בועז כמין דוגמא אישית של חיים יהודיים אמיתיים.

מבין שדותיה המצהיבים של בית לחם ומבעד לערימות השעורים באסם התבואה מאירה אלינו דמותו הקדושה של בועז, המנהיג שהחזיר את העם אל דרכו המקורית. בועז, איש גבור חיל, גיבור הרוח וזקן מלא רחמים, עם היותו גדול הדור בתורה, היו גם עיניו פקוחות על הנהגתם ומעשיהם של בני דורו, ומשמי גבהיו השפיל את עצמו וירד אל מעשיהם ואורחותיהם של עמו, ועד לפרטי פרטים. התרגום בסוף מגילת רות מכנה אותו "בועז צדיקא", הוא הצדיק שבזכותו ניצלו בני דורו מהאויבים שמבחוץ, וממכת הרעב שעשתה שמות מבפנים.

הבה ונתבונן קימעא באחד מרגעיו השלווים והפרטיים בחייו האישיים של בועז.

היה זה לילה של אביב קסום ונהדר שפרש את כנפיו על השדות בבית לחם יהודה. זה עתה שקעה שמשו של יום עבודה קשה ומפרך של הקוצרים בשדה. במשך היום שרר בשדה שרב קייצי מעיק ומצמיא, והנה כעת לעת ערב, סוף כל סוף השתרר שקט בשדה של בועז. הקוצרים פנו איש למנוחתו, ואילו בועז התכונן דווקא לעשות את הלילה בגורן, כיון שעדיין היה הדור פרוץ בגנבה וגזל, ובכדי לשמור על התבואה מפני הגנבים הוא נאלץ ללון בגורן, הוה ונראה איך משיב בועז את נפשו מעבודת היום, ובמה הוא מוצא את מנוחתו. "ויאכל בועז וישת וייטב לבו... בועז אכל, שתה, והטיב את לבו.

שמה תאמרו שבועז הטיב את לבו בארוחתו, במאכל ובמשתה? לא! אלא במה כן? את התשובה המופלאה נותן לנו רש"י הקדוש בשם חז"ל: "וייטב לבו – עסק בתורה!". . . בועז שכבר היה אז בימי זקנותו, ולאחר שעבר עליו יום ארוך חם ומתיש, האם לא מצופה ממנו שעם רדת החשכה ולאחר שסיים את ארוחתו הוא יעלה על יצועו לישון, האם לא מצאנו בדבריו של שלמה המלך ש"מתוקה שנת העובד" מה גם שמחר הוא גם יום, ויום חדש וגדוש בעבודת הכלל מחכה עליו, והרי מרובים צרכי עמך. . . יש לו לבועז כעת את כל הסיבות המוצדקות לעלות על יצועו ולישון. אבל לא! בועז מחיה את לבו ומגרש את עייפותו במשהו אחר לגמרי. . . "עסק בתורה"...

ועלינו לדייק בלשונם של חז"ל. חז"ל לא אמרו שבועז "למד תורה" אלא "עסק בתורה" וכבר מפורסמים המה דברי ה"טורי זהב" בפירוש הברכה אותה אנו מברכים בכל יום "לעסוק בדברי תורה", וידועים המה דבריו הללו לכל לומד תורה בפרט לאלו ההולכים בדרך החסידות שהיו משננים לעצמם את דברי ה"ט"ז הללו, ש"לעסוק" בדברי התורה הכוונה ב"דרך משא ומתן של פלפול. . . כי הברכה היא לעסוק בדברי תורה דרך טורח דוקא. . . שעיקר מעלת עוסקים בתורה דוקא דרך טורח ויגיעה, ואל זה כוונתו בברכה לעסוק בדברי תורה"

וזה בדיוק מה שבועז עשה באותו לילה בכדי להטיב את לבו הוא "עסק בתורה" התייגע בתורה, חידש בתורה, התפלפל בתורה... שום דבר אחר לא מילא כעת את מחשבתו של בועז, לא השפע החדש בארץ ישראל, גם לא הבעיות שמבחוץ. הכל כמו ונעלם ממנו כעת הלילה האוורירי הנהדר העייפות האסם התבואה את הכל הוא שכח כעת לבו השתוקק כעת רק לדבר אחד בלבד – "וייטב לבו שעסק בתורה" ואכן שם בין השדות של בית לחם יהודה בימיו של דור "שאין התורה מצויה בו" החל אור התורה לזרוח מחדש, אור שלימים עתיד להאיר גם את לילותיו של נכדו דוד מלך ישראל, שהיה קם כל לילה בחצות ועוסק בתורה עד אור הבוקר ואחריו עשו כמוהו כל לומדי התורה בדורו.

גם זאת אסור לנו לשכוח שחייו האישיים של בועז היו רצופים בטרגדיות נוראות, שלושים בניים ושלושים בנות היה לו "וכולן מתו בחייו. . . " בנוסף לכך הוא גם התאלמן מאשתו. בודד וגלמוד עשה בועז את הלילה באסם, ולמרות הכל במה מצא בועז לנכון

להתעסק בכדי להשיב את נפשו העגומה? "שעסק בתורה" אכן שם, באסם התבואה של בועז החלה להשתרש אהבה חדשה אל התורה, אהבה איתנה ורצופה שמחזיקה מעמד בכל המצבים ואשר נכדו הגדול, דוד מלך ישראל הביא אות לידי ביטוי בספר תהלותיו: "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני (תהילים קי"ט צ"ב)

כך רומם בועז את בני דורו, אורחות חייו האישיים שהיו כולם תורה היו לדוגמא ולמופת לבני דורו, וכך הצליח בועז לחלץ את העם מהעצלות המוסרית שאחזה בהם להקיץ אותם מתרדמתם הרוחנית, ולהחזיר את עם ישראל לתכליתו הנרצית בתור עם השם, עם אלוקי המחובר לערכי הקודש שניתנו לו בסיני. בועז החזיר לעם ישראל את אורו המקורי, האור שתפקידו להאיר את העולם כולו, האור הנצחי של העם הנבחר.

התקנה של בועז

אחת התקנות שבועז ובית דינו מצאו לנכון להנהיג בעם ישראל, "והסכימו עמהם בית דין של מעלה" היתה התקנה החדשה: "שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם" דהיינו כאשר יהודים נפגשים ומברכים איש את רעהו לשלום יזכירו בברכתם את שמו של הקב"ה כך למדו חז"ל מהפסוק "והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם" ואף הקוצרים השיבו לו באותו מטבע "יברכך ה'" בתקנתו זו ביקש בועז לחבר בין העינים ש"בין אדם לחברו" לאלו שהם "בין אדם למקום"

בועז ביקש להחזיר לעם את האחוה היהודית שצריכה לשרור בין איש לרעהו ובכדי להראות לעם עד היכן מגיעה החשיבות של אהבה ואחוה בכלל ישראל הוא מצא לנכון להתקין שבברכת שלום שבין אדם לחבירו יזכירו את שמו של הקב"ה, עד כדי כך שכן ענין האחדות והשלום בין יהודים הוא לא רק ענין של התנהגות אדיבה ומנומסת כיון שקשר ההידברות שבין יהודי לרעהו הוא לא רק ענין פורמלי, אלא זה מגיע עד ל"גבוה מעל גבוה". . . וכיון שכך מוטלת החובה על כל יהודי להתייחס לרעהו עם אותה כוונה טהורה ועם אותה רצינות האופפת אותו בבואו להזכיר את שמות הקודש...

פועל יוצא נוסף היה לתקנתו החדשה של בועז שמכאן ואילך החלו יהודים להזכיר שם שמים לא רק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אלא גם בעולם המעשה, בשדה ובכרם. באותם מקומות שבעבר גרמו להם את ה"עצלה תפיל תרדמה", לאחר שבהיותם עוסקים בעיניים החומריים "זה עוסק בשדהו וזה עוסק בכרמו" הם הזניחו את חובותיהם האלמנטריות כלפי בורא עולם. אבל עכשיו, לאחר התקנה החדשה, הכל השתנה מן הקצה אל הקצה, "ויאמר לקוצרים ה' עמכם" דווקא בשדה, גם בהיותם עוסקים בקצירת שבולי הזהב, הדהד שם שמים על פני השדה. יהודים הטיבו כעת לזכור שבכל מקום שבו הם נמצאים קיימת האלוקות "לית אתר פנוי מיניה". אותו דור שעד כה נחשב ל"דור שכולו הבל", ריק מכל תוכן ממש, קיבל כעת תוכן חיובי אלו שעד כה עבדו עבודה זרה בסתר התנערו כעת ממעשיהם הנילוזים, גם אותם יהודים שבעבר הלא רחוק השתלט עליהם יצר הפירוד והניכור בין איש לרעהו, שאלו כעת בשלום חבריהם בהזכרת שמו של הקב"ה, ובכך חידשו את קשרי האחוה היהודית בקשר של קיימא.

הבה כעת קוראים יקרים, ונתבונן בתופעה מופלאה שעולה לנגד עינינו מבין השורות של מגילת רות, תופעה שיש בה ללמד ולהוכיח שאכן, בימי הנהגתו של בועז שב עם ישראל בתשובה שלימה, התעורר לזריזות במצוות לתיקון המדות ואכן ממש באותן המדות שבעבר הם נכשלו בהם, כתוצאה מאותה ה"עצלה" שהפילה עליהם את ה"תרדמה" הרוחנית.

במגילת רות מסופר שנעמי ורות שבו משדי מואב בזמן של "תחילת קציר שעורים" ובבואן לבית לחם קיבלו כל בני העיר את פניהן: "ותהום כל העיר עליהן" איך הזדמנו בדיוק באותה שעה כל תושבי בית לחם לרחובה של עיר, ומה פשר ה"מהומה" שהיתה שם ברגעים אלו? את התשובה על כך אנו מוצאים ברש"י על אתר, ועל פי דברי חז"ל: אשתו של בועז מתה באותו היום, "עד כל עמא גמל חסדא" – כל בני העיר יצאו באותה שעה מביתם בכדי לגמול חסד לנפטרת הדגולה, העם כולו יצא להשתתף בהלווית אשתו של מנהיג הדור! נו, האם לא השתנתה התנהגותו של העם? ועוד איך השתנתה! בעבר, בעת שיהושע בן נון הרבי שלהם בכבודו ובעצמו נפטר (לא אשתו אלא הוא עצמו) ומי עוד כמנהיג כמוהו ראויה שילווהו בכבוד גדול לבית עולמו? אבל העם התעצל, למה? כי הם היו עוסקים במלאכתם בשדה "זה עוסק בשדהו וזה עוסק בכרמו וזה עוסק בזיתיו", ואילו כעת בעיצומו של קציר שעורים הניח העם כולו את עיסוקיו הדחופים בשדה ו"כל עמא גמל חסדא", כולם בל יוצא מן הכלל, יצאו לרחובה של עיר בכדי לקיים מצוות הלוויית המת. ממש שינוי קיצוני מן הקצה אל הקצה מ"נתעצלו ישראל לעשות גמול חסד" נהיה "כל עמא גמל חסדא" ואף בדרגת חסד יותר גבוהה הפעם הם עשו זאת לכבודה של "העזר כנגדו" של המנהיג, ולא רק שהם השתתפו בהלווייתה, אלא השתתפותם באבל זה היתה כה גדולה עד כדי מהומה. . . "ותהום כל העיר". . .

אמה של מלכות

כעת, אנו מגיעים אל הנקודה המרכזית, אל ה"לב" של מגילת רות. מתוך החצר המלכותית של מואב, ארמון שתחילת בנייתו היתה על יסודות של חטא, יצאה ועלתה כזאת דמות עילאית, עד שלאחר שקיבלה על עצמה עול תורה היא הפכה להיות בשבילנו אישיות רוחנית לדוגמה ולמופת, ולא דוגמה לאיזה עם שהוא בין העמים אלא לעם היהודי שתכליתו להיות דוגמה לכל העמים... מתוך גבורה עילאית השמיעה רות המואביה את ה"נעשה ונשמע" שלה, בדיבורי עוז של "אשר תלכי אלך, ובאשר תליני אלין – עמך עמי ואלוקיך אלוקי" הערגון האין סופי של רות לחיות חיי תורה הפך מן הקצה אל הקצה את החינוך שקיבלה בבית אביה, שינה לגמרי את עצם ההוויה שלה, עד שהיא הגיעה לרום הפיסגה של הר מרום ישראל. ולעומתה, אחותה ערפה, אשר התחילה יחד אתה את אותה הדרך, אבל כיון שנטשה את הדרך, שקעה נפשה בסופו של דבר בתהומות החטא והאבדון עד שיצא ממנה גלית הפלשתי... .

כאשר אנו מתבוננים בגורלן של שתי האחיות הללו, בנותיו של עגלון מלך מואב, אנו יכולים שוב להיווכח עד כמה שעול תורה ומצוות יכול לרומם את האדם ואת אורחות חייו, מן הקצה אל הקצה ממש. המרחק הענקי והאין סופי המבדיל בין רות לערפה אחותה, יש בו קיום מקבילים אל תורתנו הקדושה שגם היא ענקית ואין סופית "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים", ללמדך שקבלת עול תורה ומצוות יש בכוחה לרומם את האדם עד רום כל המעלות!

עיון קצר בפסוקי מגילת רות והתבוננות מעטה באורחותיה בהתנהגותה היהודית והאצילית של רות מביא אותנו להתפעלות עצומה. רות בסך הכל גיורת, בת לעגלון מלך מואב, ובכל זאת מתוך משעולי דרכיה השקטים והעמוקים נחצבו אוצרות של חסד נפלא, של צניעות ועדינות על ידה גם התפתחו הניגודים הקיצוניים בהתנהגותו של העם בהשוואה להתנהגותו בימי הרפיון בעיני היהדות בזמנים של "בימי שפוט השופטים", ימים שבהם פזל רוח העם אל חוקי הגויים וחיפש את האושר שלו בשדות זרים. בהתנהגותה המופתית היתה רות לדוגמה לכל העם היהודי, על ידיה התעוררו לתחיה בקרב העם עולמות אין סופיים של אמונה, של קבלת יסורים באהבה, של הכנעה לאמונת ישראל של נטישת כל חמודי העולם וויתור על האושר החומרי והכל בגלל הדביקות בקל עליון אם בזמנים עברו השתלט על העם רפיון בשמירת התורה, חל בו ניכור, פירוד בין יהודים, חובת האחריות של יהודי לרעהו נשכחה כליל, באה כעת רות והראתה דוגמה ומופת של דקדוק במצוות של אחדות ואהבת ישראל, של זהירות ותשומת לב בכל ענין יהודי עד לחוט השערה... .

ואכן התכונות החיוביות הללו של רות המואביה הן ששבו את לבו. לא שום דבר אחר, זולת חכמתה וצניעותה הפעומו את רוחו והסבו את תשומת לבו של בועז אל רות המואביה. בועז הכיר בה את מי שראויה להיות האם העתידית של מלכות ישראל ודווקא היא, הגיורת ממואב שנשאה על ראשה את נר החסד והצניעות, היא תהיה זו שתורמם את העם של "בימי שפוט השופטים" ותעטר אותו מחדש בכתר המלכות היהודית. היא זאת שתהיה השותף בהנחת אבן הפינה של מלכות בית דוד, ותסייע להעלות את האור הנצחי, שעליו הבטיח מלך מלכי המלכים ונשבע בשם קדשו "שלא יכבה נרו לעולם ועד"

בועז, גבור החיל של "וייטב לבו – בתורה", שלימוד התורה השגיב אצלו מעל הכל, ורות שזנחה את הארמון המלכותי במואב בגלל האידיאלים התורתיים, הם שניהם היו למניחי אבן הפינה לשושלת של תורה ומלכות. אופייני ביותר לדברינו הוא המשל שחז"ל מביאים במדרש בכדי להסביר מהיכן יכול היה לצאת אדם גדול כזה כמו דוד המלך "אמר ר' אבהו נפיל נסיב לנפילא (=ענק הנושא ענקית) מה הם מעמידין? גבורי חיל בועז נסיב לרות מה הם מעמידין? דוד! "ומי הוא דוד זה יוצא חלציהם של בועז ורות, מה הן תכונותיו ומעלותיו? ממשיך המדרש ומביא את הפסוק שנאמר על דוד המלך "הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו" וכך דורש ר' אבהו את הפסוק "יודע נגן" במקרא ו"גבור חיל" במשנה ו"איש מלחמה" שיועד לישא וליתן במלחמתה של תורה "ונבון דבר" במעשה הטוב ו"איש תואר" בתלמוד דבר אחר ו"נבון דבר" – שמבין דבר מתוך דבר ו"איש תואר" שמאיר פנים בהלכה "וה' עמו" הלכה כדבריו כי משני ענקים יוצאים גבורי חיל זהו המשל וזהו הנמשל על ביתם היהודי של בועז ורות. הבית שנבנה על יסודות האמונה בהשם ובתורתו הוציא מתוכו את הענק שבין הענקים, דוד מלך ישראל שכל ימי חייו היו מלאים כיסופים וגעגועים אל הקב"ה ואל תורתו הקדושה וכן הוא אומר "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' ליבי ובשרי ירננו אל אל חיי" ואומר "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי". - - -

השיאים הרוחניים בימי דוד

"וישי הוליד את דוד" ... במילים אלו מסתיימת מגילת רות וכמו שהמילים הראשונות במגילת רות "ויהי בימי שפוט השופטים" מכילות תהומות של צער ויגון על דור שכמו ואיבד את דרכו היהודית, כנגד זה מהדהדים ועולים מהמילים האחרונות של המגילה עולמות של רוממות יהודית, שהתגלו במלוא תפארתם בתקופתו, בעצם חייו הרוחניים וביצירות חייו של דוד מלך ישראל. . .

זה לעומת זה, הופעתם של ימי דוד, בשמי היהדות גילו את הניגוד המלא והקיצוני למה שהתרחש "בימי שפוט השופטים", ממש מן הקצה אל הקצה. אם בתחילת מגילת רות נרמז על "דור שכולו הבל", על "דור שאין התורה מצויה בו" כנגד זה, בסוף מגילת רות מרומז על דור של פריחת לימוד התורה, על "דור שכולו תורה".

הגעגועים היותר חזקים אל תורתנו הקדושה באים לידי ביטוי בספר תהלותיו של דוד המלך. במזמוריו הנצחיים חקק דוד המלך ע"ה באותיות של אש שחורה על גבי אש לבנה את השירה האדירה ביותר לכבודה של תורה, מה גם בפרק קי"ט הידוע בשם "תמניא אפי", שם הרי נפגשים יחד עשרות עשרות רבות של להבות אש קודש ויקודות שכולן כמיהה והשתוקקות אין סופית לתורה. כך בעתות בצרה שלו וכך בימי מלכותו אף פעם לא נטש דוד המלך את ערגו ותשוקתו הנלהבת לתורה הקדושה, לאוצרותיה הנעלים והנשגבים, אל המצוות, הפיקודים, החוקים, המשפטים, השיחות, והאמרות של התורה ... "כל היום היא שיחתי". . .

ולא רק דוד המלך בעצמו, ולא רק לומדי התורה בימיו שגם הם השכימו בכל יום ועמלו בתורה מחצות הלילה ואילך (כנזכר למעלה בשם הירושלמי), אלא גם הילדים, תינוקות של בית רבן, הגיעו בתקופתו של דוד המלך לשיאים של הבנה בתורה לסברות היותר עמוקות ויותר חריפות בתורה- "תינוקות בימי דוד, עד שלא טעמו טעם חטא, היו יודעין לדרוש את התורה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור"

אם באותם "ויהי בימי" של "שפוט השופטים" היו לעם היהודי ספיקות באמונה טהורה, וכמו שצילילו הנצחיים של נעים זמירות ישראל מזמרים ואומרים: "דרך אמונה בחרתי" "בתוך ליבי אמונתך" "עליך נסמכתי מבטן" "כי אתה תקותי ה' אלוך מבטחי מנעורי"

אם בתקופת "שפוט השופטים" חל רפיון, עצלות והזנחה בעבודת השם הרי לעומת זה בימי דוד התלקחה אש יוקדת של זריזות ונמרצות לקיום המצוות "חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך", "דרך מצותיך ארוץ כי תרחיב ליבי" "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב"...

אם "בימי שפוט השופטים" נפגמה מדת החסד של העם, אם השופטים עוותו לפעמים את המשפט בא כעת דוד המלך והחזיר את החסד ואת המשפט הצדק, ולא סתם, אלא ברמה הכי גבוהה שלהם ולפעמים אף נפגשו אצלו החסד והמשפט יחדיו! וכפי שדרשו חז"ל את הפסוק "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו, - משפט לזה שהחזיר לו ממון, וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו" וכך יצאו שני הבעלי דינים מרוצים. . .

העיון במגילת רות, ההתבוננות המעמיקה במה שנרמז בה, גילתה בפנינו את הניגודים הקיצוניים הנרמזים בין תחילתה של מגילת רות לסופה. ונמצאנו למדים שרק על ידי קבלת עול תורה ומצוות הגיע העם היהודי בחזרה את הרמה הראויה לו בתור עם השם, ובזאת אישר העם שוב אל סיסמתו הנצחית, "אין אומתינו אומה אלה בתורתה"

המודיע, א' בסיון תש"ע

(מתורגם מהירחון האגודאי בניו יורק "דאס אידישע ווארט" גליון אייר – סיון תש"ס)